

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સુજાતા ઉદય પટેલ

વિરુદ્ધ

ઉદય મધુકર પાટીલ

૧૩ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તીશ્રી જી. પી. માથુર અને ન્યાયમૂર્તીશ્રી એ. કે. માથુર]

હિંદુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫-કલમ ૧૩ (૧) (i-એ) અને (i-બી)-પત્ની દ્વારા ફૂરતા અને ત્યાગના આધારે છૂટાછેડાની અરજી-ન્યાયિક વિરછેદનું હુકમનામું આપતી ટ્રાયલ કોર્ટ-પત્ની અને બાળક-પતિને છૂટાછેડાના હુકમનામા પછી છૂટાછેડા અને ખોરાકીનો હુકમનામું આપતી અપીલ અદાલતો-અપીલમાં જણાવ્યું હતું કે: છૂટાછેડાનો હુકમ યોગ્ય રીતે મંજૂર કરવામાં આવ્યો-પતિ દ્વારા છૂટાછેડાના હુકમનામા પછી પુનર્લગ્ન , પતિને છૂટાછેડાના હુકમનો ઈનકાર કરવાથી કોઈ ઉપયોગી હેતુ પૂરો નહીં થાય-પત્ની અને પુત્રના ભરણપોષણ માટે આઠ લાખની એક સામટી રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ.

વૈવાહિક કાયદો-વૈવાહિક વિવાદો-હિતનો ચુકાદો:વૈવાહિક વિવાદોનો નિર્ણય અદાલતો દ્વારા પાયાની વાસ્તવિકતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને વ્યવહારિક રીતે કરવો પડશે.

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો- 'ફૂરતા' -વૈવાહિક કાયદાના સંદર્ભમાં તેનો પ્રકાર અને અર્થ.

પ્રતિવાદી (પતિ) એ ફૂરતા અને ત્યાગના આધારે અપીલકર્તા (પત્ની) સામે છૂટાછેડાના હુકમની માંગ કરવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી.ટ્રાયલ કોર્ટે ન્યાયિક અલગતાનો હુકમનામું પસાર કરીને જણાવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી છૂટાછેડાનો કેસ કરી શક્યો નથી.બન્ને પક્ષોએ અરજી દાખલ કરી હતી.અપીલ અદાલતે છૂટાછેડાના હુકમનામા દ્વારા લગ્નને ભંગ કરવાની પ્રતિવાદીની અપીલને મંજૂરી આપી.તેણે કાયમી ખોરાકી પેટે રૂ. ૭૦૦/- પ્રતિ માસ અને પત્નીને રૂ. ૫૦૦/- દર મહિને તેમના પુત્રને.અપીલકર્તા (પત્ની) ની અપીલ રદ કરવામાં આવી હતી.પત્નીની બીજી અપીલ પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અન્ય અરજીઓ બાકી હતી.એટલે વર્તમાન અપીલ.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે

ઠેરવ્યુ ૧.૧.જિલ્લા ન્યાયાધીશ અને ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સંપૂર્ણપણે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી બહાર આવ્યા છે અને તેને કોઈ પણ આધાર પર દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. તેથી, છૂટાછેડા માટેનું હુકમનામું જાળવવું પડશે.[૯૬૧-એ-બી]

૧.૨.વૈવાહિક વિવાદોનો નિર્ણય અદાલતો દ્વારા પાયાની વાસ્તવિકતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને વ્યવહારિક રીતે કરવો પડે છે.આ હેતુ માટે ઘણા પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવા પડે છે અને સૌથી મહત્વપૂર્ણ એ છે કે શું લગ્ન બચાવી શકાય છે અને પતિ અને પત્ની ખુશીથી સાથે રહી શકે છે અને તેમના સંતાનના ઉછેર માટે ઘરમાં યોગ્ય વાતાવરણ જાળવી શકે છે.આ અદાલતે દરેક કેસની હકીકત અને સંજોગોમાં નિર્ણય લેવો પડે છે અને કોઈ નિશ્ચિત ધોરણો અથવા માર્ગદર્શિકા પણ નિર્ધારિત કરવી શક્ય નથી.[૯૬૧-G-H; ૯૬૨-એ]

૧.૩.હાલના કિસ્સામાં તે એક સ્થાપિત હકીકત છે કે પ્રતિવાદીએ ફરીથી લગ્ન કર્યા છે અને બીજી પત્નીથી તેને એક બાળક છે.આવા સંજોગોમાં જો જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલ છૂટાછેડા માટેનો હુકમનામું, જેને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, તેને રદ કરવામાં આવે તો પણ, અહીં અપીલકર્તા દ્વારા વિનંતી કરવામાં આવી છે તેમ, કોઈ ઉપયોગી હેતુ પૂરો

થશે નહીં.અપીલકર્તા આવી સ્થિતિમાં કદાચ પતિ સાથે ન રહી શકે અને ન તો તે તેના પુત્રના ઉછેર માટે અનુકૂળ રહેશે.[૯૬૨-એ-બી]

૧.૪.ભરણપોષણના બદલામાં અપીલકર્તા અને તેના પુત્રને કેટલીક સ્થાવર મિલકતો આપવા અંગે પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત વ્યવહાર ન હોઈ શકે અને ખાસ કરીને ગૂંચવણો પેદા કરી શકે છે: હકીકત એ છે કે પ્રતિવાદીએ ઉપરોક્ત મિલકતોને સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતો હોવાનો દાવો કર્યો છે અને એવો કોઈ અમલપાત્ર દસ્તાવેજ નથી કે જેના દ્વારા પિતા અને અન્ય ભાઈઓની સંમતિ સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ રીતે સ્વીકારી શકાય.પ્રતિવાદી દ્વારા અપીલકર્તાને આઠ લાખ રૂપિયાની એક સામટી રકમની ચુકવણી ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરશે.પ્રતિવાદીને અપીલકર્તાને પોતાની અને તેના પુત્રની ભરણપોષણ માટે એક સામટી રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. [૯૬૩-સી-ડી; ૯૬૩-એફ-એચ]

૧.૫. પ્રતિવાદી દ્વારા અપીલકર્તાને આઠ લાખ રૂપિયાની સંપૂર્ણ રકમ ચૂકવવામાં આવ્યા પછી, સી. આર.પી.સી. કલમ ૧૨૫ અને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૪ ૨૬ કરવામાં આવશે અને હિન્દુ દત્તક અને ભરણપોષણ અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળની કાર્યવાહીને નાબૂદ કરવામાં આવશે.[૯૬૪-બી-સી]

૨. કાયદાની કલમ ૧૩ની પેટા-કલમ (I) ની વિવિધ કલમો સાથે વ્યવહાર કરવા માટે ઉદાર અભિગમ અપનાવવો પડશે અને વિધાનસભા દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા શબ્દોને સંપૂર્ણ અર્થ આપવો જોઈએ.[૯૬૦-ડી-ઈ]

૩. આ કાયદામાં "ફૂરતા" શબ્દ અને જરૂરી "ફૂરતા" નો પ્રકાર અથવા પ્રમાણ કે જે વૈવાહિક ગુણ સમાન હોઈ શકે છે તેની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી નથી.

ફૂર વ્યવહાર શું છે તે મોટા પ્રમાણમાં હકીકતનો પ્રશ્ન અથવા કાયદો અને હકીકતનો મિશ્ર પ્રશ્ન છે અને આ પ્રકારના કેસોમાં અદાલત સમક્ષ ઊભી થતી વિવિધ સમસ્યાઓનો કોઈ હઠાગ્રહી જવાબ આપી શકાતો નથી.કાયદાનું એવું કોઈ ધોરણ નથી કે જેના દ્વારા ફૂર વ્યવહારના પ્રકારઅને માત્રાને માપવામાં આવે જે પરીક્ષણ સંતોષ આપી શકે.તેમાં સ્વભાવ, લાગણી અથવા વ્યાસિનું પ્રદર્શન હોઈ શકે છે, જેમાં એક વ્યક્તિ બીજાને ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદા વિના તેની લાગણીઓને વ્યક્ત કરે છે. તેમાં અન્ય સામે સીધી કાર્યવાહીનો સમાવેશ કરવાની જરૂર નથી પરંતુ તે અન્ય જીવનસાથીને પરોક્ષ રીતે અસર કરતી ગેરવર્તણૂક હોઈ શકે છે, ભલે તે તે જીવનસાથીને લક્ષ્યમાં ન હોય. એક જીવનસાથીના વ્યક્તિત્વ અને વર્તનની અસરને ધ્યાનમાં રાખીને પક્ષકારો

વચ્ચેના તમામ બનાવો અને ઝઘડાઓને બીજાના મન પર તોલવું જરૂરી છે. પક્ષકારોના તથ્યો અને વૈવાહિક સંબંધો પરથી ફૂરતાનું અનુમાન લગાવી શકાય છે અને તેમના રોજિંદા જીવનમાં થયેલી ક્રિયાપ્રતિક્રિયાને પુરાવા દ્વારા જાહેર કરી શકાય છે અને તમામ તથ્યોને ધ્યાનમાં લીધા પછી જ ઉપરોક્ત મુદ્દા પર તારણ કાઢી શકાય છે. જ્યાં એકના ઇરાદાપૂર્વકના વર્તનનો પુરાવો છે, જેનો હેતુ બીજા જીવનસાથીને દુઃખ પહોંચાડવાનો અને અપમાનિત કરવાનો છે, અને આવા વર્તન ચાલુ રહે છે, ત્યાં ફૂરતાનો સરળતાથી અંદાજ લગાવી શકાય છે. અન્ય જીવનસાથીને નુકસાન પહોંચાડવાનો ન તો વાસ્તવિક કે ન તો અનુમાનિત ઇરાદો ફૂરતામાં જરૂરી તત્વ છે. [૯૬૦-ઈ-એચ; ૯૬૧-એ]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ૨૦૦૬ની સિવિલ અપીલ નંબર ૫૭૭૯.

બોમ્બે હાઈકોર્ટ ના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશથી, ઔરંગાબાદ ખાતેની ખંડપીઠે ૨૦૦૩ની બીજી અપીલ નંબર ૧૪૧ અને ૧૪૨માં.

અપીલકર્તા માટે રવિન્દ્ર કેશવરાવ એડસુર.

પ્રતિવાદી માટે સંજય વી. ખાર્ડે (ચંદન રામમૂર્તિ માટે).

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

ન્યાયમૂર્તીશ્રી જી.પી.માથુર. અરજી મંજૂર.

૨. આ અપીલ, વિશેષ રજા દ્વારા, બોમ્બે હાઈકોર્ટ (ઔરંગાબાદ બેન્ચ) ના તા.૦૯.૦૩.૨૦૦૪ ના ચુકાદા અને હુકમનામા સામે પસંદ કરવામાં આવી છે, જેમાં અપીલકર્તા દ્વારા અહીં દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ, જલગાંવ દ્વારા તા.૧૨.૧૧.૨૦૦૨ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા છૂટાછેડાના હુકમની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી.

૩. અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદીના લગ્ન તા.૦૧.૦૩.૧૯૯૪ ના રોજ કરવામાં આવ્યા હતા અને એક પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યનો જન્મ તા.૦૬.૦૨.૧૯૯૫ ના રોજ થયો હતો.વર્ષ ૧૯૯૯માં પ્રતિવાદી (પતિ) એ હિંદુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ની કલમ ૧૩(૧) (i-એ) અને (i-બી) હેઠળ અપીલકર્તા (પત્ની) સામે છૂટાછેડાના હુકમનામા માટે અરજી દાખલ કરી હતી, કારણ કે અપીલકર્તાએ તેની સાથે ફૂરતાભર્યું વર્તન કર્યું હતું અને અરજી રજૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં ઓછામાં ઓછા બે વર્ષ સુધી તેને છોડી દીધો હતો.આ અરજીને

અપીલકર્તા દ્વારા વિવિધ આધારો પર પડકારવામા આવી હતી.સંયુક્ત સિવિલ જજ (વરિષ્ઠ વિભાગ) એ તા.૧૦.૧૨.૨૦૦૧ ના રોજ ન્યાયિક અલગતા માટે હુકમનામું પસાર કર્યું.અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી બંનેએ ઉપરોક્ત હુકમનામા સામે અપીલ પસંદ કરી હતી અને વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ, જલગાંવે, તા.૧૨.૧૧.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને હુકમનામા દ્વારા, અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને ફગાવી દીધી હતી અને પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂરી આપી હતી અને છૂટાછેડાના હુકમનામા દ્વારા પક્ષકારોના લગ્નને ભંગ કરી દીધા હતા.તેમણે વધુમાં નિર્દેશ આપ્યો હતો કે પ્રતિવાદીએ અપીલકર્તાને દર મહિને કાયમી ખોરાકી @રૂ.૭૦૦ અને પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યને દર મહિને @રૂ.૫૦૦ ચૂકવવી પડશે.વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનામા સામે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલ હાઈકોર્ટ દ્વારા તા.૦૬.૦૩.૨૦૦૪ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૪. ટ્રાયલ કોર્ટ એવું માન્યું હતું કે અપીલકર્તાએ ફૂર રીતે વર્તન કર્યું હતું અને પતિ સાથે સહવાસ કર્યો ન હતો; કે પતિ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો કે પત્નીએ તેને કોઈ વાજબી બહાનું આપ્યા વિના છોડી દીધો હતો અને અપીલકર્તા સાથે પ્રતિવાદી અને તેના માતાપિતા દ્વારા દુર્વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો.આ તારણો પર ટ્રાયલ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે

પ્રતિવાદી છૂટાછેડાના હુકમનામા માટે હકદાર નથી પરંતુ તેણે ન્યાયિક *વિરછેદન* માટે કેસ કર્યો હતો અને તે મુજબ હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશે, રેકૉર્ડ પર મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓની વિગતવાર ચર્ચા કર્યા પછી, એવું માન્યું હતું કે પત્નીએ પતિ સાથે ફૂરતા સાથે વ્યવહાર કર્યો હતો; કે તેણે અરજી રજૂ કર્યાના તરત પહેલા ઓછામાં ઓછા બે વર્ષ સુધી સતત પતિને છોડી દીધો હતો અને છૂટાછેડા માટે હુકમનામું આપવામાં કોઈ કાનૂની અવરોધ ન હતો. આ તારણો પર છૂટાછેડાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો.

૫. ઉચ્ચ અદાલતે બીજી અપીલમાં, પક્ષકારો માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો અને રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રીની કાળજીપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી, નીચેના તારણો નોંધ્યા છે:—

"પક્ષકારોના વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર વિચારપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી અને સુનાવણીમાં નોંધાયેલા પુરાવાઓ અને નીચેની અદાલતો દ્વારા નોંધાયેલા તારણો અને તેથી સોંપવામાં આવેલા કારણોને જોયા પછી, મારો અભિપ્રાય છે કે તે એક એવો કેસ હતો જ્યાં પત્ની પૂરતા કારણ વગર પતિને છોડી દેવાનો દોષિત હતો અને ત્યાગ ચોક્કસપણે વૈવાહિક સંબંધોનો અંત લાવવાના હેતુથી હતો. ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ અપીલીય અદાલતે યોગ્ય રીતે શોધી કાઢ્યું છે કે પત્ની ફૂરતા સમાન

વર્તન માટે દોષી હતી.અહીં શ્રી દીક્ષિતે પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા યોગ્ય રીતે રજૂ કર્યું છે તેમ, અપીલકર્તા અને તેના પિતા સામે નોંધાયેલી પોલીસ ફરિયાદોને કારણે ફૂરતાનું કૃત્ય સુસંગત અને ગંભીર હતું અને તે પણ તે સમયગાળા દરમિયાન જ્યારે પ્રતિવાદીના ભાઈના લગ્નનું સમાધાન થયું હતું.તે પૃષ્ઠભૂમિમાં જ પત્નીએ સ્વેચ્છાએ વૈવાહિક ઘર છોડ્યું હતું અને તેના તરફથી ત્યાગ એ હકીકત દ્વારા પુષ્ટિ પામ્યો હતો કે તે બે વર્ષથી અલગ રહેતી હતી અને સહવાસ માટે વૈવાહિક ઘરમાં પાછા આવવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો ન હતો.પત્ની પતિના ફૂરતાના કથિત કૃત્યોને સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહી હોવાથી, તે કહેવાની જરૂર નથી કે તેણીએ વૈવાહિક ઘર છોડ્યું અને છૂટાછેડાનું કારણ પૂરતું કારણ વિના હતું..... તેની સામે, કોઈ એ હકીકતની અવગણના ન કરી શકે કે પત્ની, પતિ સામે પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ કર્યા પછી પણ, કોઈ પસ્તાવો અથવા પસ્તાવો કર્યા વિના ખુશીથી વૈવાહિક ઘર છોડી ગઈ હતી અને તે પણ તેણીનો તમામ સામાન તેની સાથે લઈ ગઈ હતી અને સ્વીકાર્યું હતું કે તે બે વર્ષનો સમયગાળો વીતી ગયો હોવા છતાં પરત ન આવી અને પતિએ છૂટાછેડાની નોટિસ જારી કરી હતી.તેથી, અપીલ અદાલતે તેના ચુકાદામાં અવલોકન કર્યું હતું કે પતિ તરફથી ફૂરતાને કોઈ માફી આપવામાં આવી નથી અને પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ સમાધાન થયું નથી અને પતિ પોતાની ભૂલનો અનુચિત લાભ લઈ રહ્યો નથી.

ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલને ફગાવી દીધી હતી અને વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા છૂટાછેડાના હુકમને સમર્થન આપ્યું હતું.

૬. હિંદુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ની કલમ ૧૩ની પેટા-કલમ (૧) (ત્યારબાદ 'ધ એક્ટ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) એવા આધારો મૂકે છે કે જેના આધારે છૂટાછેડાના હુકમનામા દ્વારા લગ્ન વિખેરાઈ શકે છે. આ પેટા-કલમમાં ઘણી કલમો છે અને કલમ (i-એ) ફૂરતા હેઠળ અને કલમ (i-બી) હેઠળ અરજી રજૂ થયાની તરત પહેલાના ઓછામાં ઓછા બે વર્ષના સતત સમયગાળા માટે છૂટાછેડાનો હુકમનામું મંજૂર કરવા માટેના આધારો છે. રેનોલ્ડ્સ રાજામણિ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ એ. આઈ. આર. ૧૯૮૨ એસ. સી. ૧૨૬૧, જે છૂટાછેડા અધિનિયમની કલમ ૧૦ હેઠળનો કેસ છે, તેમાં આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલ નીચેનું નિરીક્ષણ એ અભિગમ પર નોંધપાત્ર પ્રકાશ પાડે છે જે છૂટાછેડા સંબંધિત જોગવાઈ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે અપનાવવો જોઈએ:-

"તમામ વૈવાહિક કાયદાઓનો ઇતિહાસ બતાવશે કે શરૂઆતમાં, રૂઢિચુસ્ત વલણ એ આધારોને પ્રભાવિત કરે છે કે જેના આધારે અલગતા અથવા છૂટાછેડા આપી શકાય. દાયકાઓથી વધુ ઉદાર વલણ અપનાવવામાં

આવ્યું છે, જે સીધા સંકળાયેલા પુખ્ત પક્ષોના વ્યક્તિગત સુખની જરૂરિયાતની માન્યતા દ્વારા પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું છે.જોકે છૂટાછેડાના આધારોને ઉદાર બનાવવામાં આવ્યા છે, તેમ છતાં તેઓ વૈવાહિક સંબંધ ચાલુ રાખવાની તરફેણ કરતા સામાન્ય સિદ્ધાંતોમાં અપવાદ બનાવે છે.અમારા મતે, જ્યારે કાયદાકીય જોગવાઈ એવા આધારોને સ્પષ્ટ કરે છે કે જેના પર છૂટાછેડા આપવામાં આવી શકે છે, ત્યારે તે એકમાત્ર શરતો બનાવે છે જેના પર કોર્ટને છૂટાછેડા આપવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.જો કાયદામાં પહેલેથી જ સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવેલ આધારો ઉમેરવાની જરૂર હોય, તો તે વિધાનમંડળનું કાર્ય છે, અદાલતોનું નહીં.તે બીજી બાબત છે કે જે ભાષામાં આધારનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે તેનો અર્થઘટન કરતી વખતે અદાલતોએ તેને ઉદાર રચના આપવી જોઈએ.ખરેખર અમારું માનવું છે કે અદાલતોએ આવી જોગવાઈને સંપૂર્ણ અર્થ આપવો જોઈએ.પરંતુ, તેનો અર્થ એ હોવો જોઈએ કે જે વિભાગની ભાષા પકડી રાખવામા સક્ષમ છે.

તેથી, કાયદાની કલમ ૧૩ની પેટા-કલમ (૧) ની વિવિધ કલમો સાથે વ્યવહાર કરવા માટે ઉદાર અભિગમ અપનાવવો પડશે અને વિધાનસભા દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા શબ્દોને સંપૂર્ણ અર્થ આપવો જોઈએ.

૭. આ કાયદામાં "ફૂરતા" શબ્દ અને જરૂરી "ફૂરતા" નો પ્રકાર અથવા પ્રમાણ કે જે વૈવાહિક ગુના સમાન હોઈ શકે છે તેની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી નથી. ફૂર વ્યવહાર શું છે તે મોટા પ્રમાણમાં હકીકતનો પ્રશ્ન અથવા કાયદો અને હકીકતનો મિશ્ર પ્રશ્ન છે અને આ પ્રકારના કેસોમાં અદાલત સમક્ષ ઊભી થતી વિવિધ સમસ્યાઓનો કોઈ હઠાગ્રહી જવાબ આપી શકાતો નથી.કાયદાનું એવું કોઈ ધોરણ નથી કે જેના દ્વારા ફૂર વ્યવહારની પ્રકૃતિ અને માત્રાને માપવામાં આવે, જે પરીક્ષાને સંતોષ આપી શકે.તેમાં સ્વભાવ, લાગણી અથવા વ્યાસિનું પ્રદર્શન હોઈ શકે છે, જેમાં એક વ્યક્તિ બીજાને ઈજા પહોંચાડવાના ઈરાદા વિના તેની લાગણીઓને વ્યક્ત કરે છે.તેમાં અન્ય સામે સીધી કાર્યવાહીનો સમાવેશ કરવાની જરૂર નથી પરંતુ તે અન્ય જીવનસાથીને પરોક્ષ રીતે અસર કરતી ગેરવર્તણૂક હોઈ શકે છે, ભલે તે તે જીવનસાથીને લક્ષ્યમાં ન હોય.એક જીવનસાથીના વ્યક્તિત્વ અને વર્તનની અસરને ધ્યાનમાં રાખીને પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ બનાવો અને ઝઘડાઓને બીજાના મન પર તોલવું જરૂરી છે.પક્ષકારોના તથ્યો અને વૈવાહિક સંબંધો પરથી ફૂરતાનું અનુમાન લગાવી શકાય છે અને તેમના રોજિંદા જીવનમાં થયેલી ક્રિયાપ્રતિક્રિયાને પુરાવા દ્વારા જાહેર કરી શકાય છે અને તમામ તથ્યોને ધ્યાનમાં લીધા પછી જ ઉપરોક્ત મુદ્દા પર તારણ કાઢી શકાય છે.જ્યાં એકના ઈરાદાપૂર્વકના વર્તનનો પુરાવો છે, જેનો હેતુ બીજા જીવનસાથીને દુઃખ પહોંચાડવાનો અને અપમાનિત કરવાનો છે, અને આવા વર્તન ચાલુ રહે છે, ત્યાં ફૂરતાનો સરળતાથી અંદાજ લગાવી શકાય છે.અન્ય જીવનસાથીને નુકસાન

પહોંચાડવાનો ન તો વાસ્તવિક કે ન તો અનુમાનિત ઇરાદો ક્ષૂરતામાં જરૂરી તત્વ છે.

૮. અમે વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ અને ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નોંધાયેલા તારણોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધા છે અને અમારા મતે તેઓ સંપૂર્ણપણે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી ઉદ્ભવ્યા છે અને કોઈપણ આધાર પર તેને દોષિત ઠેરવી શકાતા નથી.તેથી, છૂટાછેડા માટેનો હુકમનામું જાળવવું પડશે.

૯. આ કેસનું બીજું એક પાસું છે જે મુકદ્દમાના પરિણામ પર ગંભીર અસર કરે છે.પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબી સોગંદનામામાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા તા.૧૨.૧૧.૨૦૦૨ ના રોજ છૂટાછેડાનો હુકમનામા મંજૂર થયા પછી તેણે તા.૧૧.૧.૨૦૦૩ ના રોજ મનીષા પાટિલ સાથે લગ્ન કર્યા હતા અને એક પુત્રી સેજલ ઉદય પાટિલનો જન્મ આ લગ્નમાંથી થયો હતો.અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા પ્રત્યુત્તર સોગંદનામામાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા ચુકાદો આપવામાં આવ્યા પછી તરત જ, ચુકાદાની પ્રમાણિત નકલ માટે અરજી કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ નોંધાયેલ ટપાલ દ્વારા નોટિસ પ્રતિવાદીને તા.૧૧.૦૧.૨૦૦૩ ના રોજ મોકલવામાં આવી હતી કે તે હાઈકોર્ટમાં બીજી અપીલ દાખલ કરવા માટે પગલાં લઈ રહી છે અને આ નોટિસ પ્રતિવાદીને

તા.૧૪.૦૧.૨૦૦૩ ના રોજ આપવામાં આવી હતી.બીજી અપીલ તા.૨૧.૦૧.૨૦૦૩ ના રોજ હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે પછી પ્રતિવાદીએ તા.૨૫.૦૧.૨૦૦૩ ના રોજ મનીષ પાટિલ સાથે લગ્ન કર્યા હતા.અહીં ઉલ્લેખ કરી શકાય છે કે સંબંધિત સમયે હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૨૮ (૪) એ એક્ટ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા તમામ હુકમો સામે અપીલ દાખલ કરવા માટે ૩૦ દિવસની મર્યાદા પૂરી પાડી હતી. આ જોગવાઈને લગ્ન કાયદા (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૩ દ્વારા તા.૨૩.૧૨.૨૦૦૩ ના રોજ સુધારવામાં આવી છે અને હવે અપીલ દાખલ કરવા માટેની મર્યાદાનો સમયગાળો ૯૦ દિવસનો છે.તેથી, જ્યારે પ્રતિવાદીએ મનીષા પાટિલ સાથે લગ્ન કર્યા, ત્યારે વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલા છૂટાછેડાના હુકમનામા સામે અપીલ દાખલ કરવાની મર્યાદાનો સમયગાળો સમાપ્ત થઈ ગયો હતો અને અપીલકર્તા દ્વારા હુકમનામા પર રોક લગાવવાનો કોઈ આદેશ મેળવવામાં આવ્યો ન હતો.અમે અહીં સ્પષ્ટ કરી શકીએ છીએ કે તે સમજવું જોઈએ નહીં કે આ અદાલત અપીલકર્તા દ્વારા ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલની માન્યતા અથવા અન્યથા અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરી રહી છે.જો કે, હકીકત એ છે કે પ્રતિવાદીએ ફરીથી લગ્ન કર્યા છે અને તેને બીજા લગ્નથી એક બાળક છે.

૧૦. વૈવાહિક વિવાદોનો નિર્ણય અદાલતો દ્વારા પાયાની વાસ્તવિકતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને વ્યવહારિક રીતે કરવો પડશે.આ હેતુ માટે ઘણા પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવા પડે છે અને સૌથી મહત્વપૂર્ણ એ છે કે શું લગ્ન બચાવી શકાય છે અને પતિ અને પત્ની ખુશીથી સાથે રહી શકે છે અને તેમના સંતાનના ઉછેર માટે ઘરમાં યોગ્ય વાતાવરણ જાળવી શકે છે.આ અદાલતએ દરેક કેસની હકીકત અને સંજોગોમાં નિર્ણય લેવો પડે છે અને કોઈ નિશ્ચિત ધોરણો અથવા માર્ગદર્શિકા પણ નિર્ધારિત કરવી શક્ય નથી.

૧૧. હાલના કિસ્સામાં તે એક સ્થાપિત હકીકત છે કે પ્રતિવાદીએ ફરીથી લગ્ન કર્યા છે અને બીજી પત્નીથી તેને એક બાળક છે.આવા સંજોગોમાં જો વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલ છૂટાછેડા માટેનો હુકમનામું, જેને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, તેને રદ કરવામાં આવે તો પણ, અહીં અપીલકર્તા દ્વારા વિનંતી કરવામાં આવી છે તેમ, કોઈ ઉપયોગી હેતુ પૂરો થશે નહીં.અપીલકર્તા આવી સ્થિતિમાં કદાચ પતિ સાથે ન રહી શકે અને ન તો તે તેના પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યના ઉછેર માટે અનુકૂળ રહેશે.વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશે ચુકાદામાં ઉલ્લેખ કર્યો છે કે તેમણે સમાધાન માટે ગંભીર પ્રયાસો કર્યા હતા અને સૌહાર્દપૂર્ણ સમાધાન પર પહોંચવા માટે પક્ષો સાથે વાત કરી હતી પરંતુ પ્રતિવાદી તણાવપૂર્ણ સંબંધોને કારણે અપીલકર્તાને પાછા લેવા માટે અનિચ્છા ધરાવતા હતા અને તે જ સમયે અપીલકર્તા, જેણે પ્રતિવાદીને છૂટાછેડા

આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો, તે અંગે મક્કમ ન હતા કે તેમનું જોડાણ સુખદ પુનઃમિલન લાવશે કે કેમ.તેમણે વધુમાં ઉદ્દેખ કર્યો છે કે તેમણે પક્ષોને તેમના પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યના ભવિષ્યને ધ્યાનમાં રાખીને કેટલાક સર્વસંમત નિર્ણય લેવાનું સૂચન કર્યું હતું પરંતુ તેઓ આવા કોઈ નિર્ણય પર પહોંચવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.પક્ષકારો સમાધાન પર પહોંચી શકે તે માટે આ અદાલતમાં પણ આ કેસ ઘણી વખત સ્થગિત કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ તે કોઈ ફળદાયી પરિણામ લાવ્યો ન હતો.

૧૨. અપીલકર્તાએ આ અદાલતમાં ભરણપોષણભરણપોષણ માટે રૂ.૬,૦૦૦/- નો દાવો કરતી અરજી દાખલ કરી હતી.પ્રતિવાદી દ્વારા જવાબ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે અને તેનો ફકરો ૪ નીચે મુજબ છે:-

"૪.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારે તેની અરજીમાં ધ્યાન દોર્યું છે કે પ્રતિવાદી પાસે કૃષિ જમીન ગટ નંબર ૩૪ છે, જે રજુ આરે, ગટ નંબર ૩૮૦/૨ ૯૬ છે અને શેવગે, તાલુકા-પયોરા, જિલ્લા જલગાંવ ખાતે ૪૫/૧૨.૫ ફૂટનું રહેણાંક મકાન છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત મિલકતો સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતો છે અને તે પ્રતિવાદીની સ્વતંત્ર મિલકતો નથી.જો કે, સંપૂર્ણ અને અંતિમ સમાધાન માટે પિતા અને ભાઈની સંમતિ સાથે હું ઉપરોક્ત ત્રણેય મિલકતો અરજદાર અને પુત્ર

ચારુલને ભરણપોષણના બદલામાં આપવા તૈયાર છું, જે નીચેની વિવિધ અદાલતોમાં પ્રતિવાદી સામે અરજદાર દ્વારા મેળવેલી તમામ કાર્યવાહી અને આદેશોને પાછો ખેંચવાને આધીન છે.

જવાબના પેરા ૫માં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશે પ્રતિવાદીને અધિનિયમની કલમ ૨૫માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અનુસાર ભરણપોષણ તરીકે અપીલકર્તાને દર મહિને રૂ.૭૦૦ અને પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યને દર મહિને રૂ.૫૦૦ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે. હિંદુ દત્તક અને ભરણપોષણ અધિનિયમ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલા ૨૦૦૦ના વિશેષ દીવાની દાવો નંબર ૮૮માં ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રતિવાદીને ઉપરોક્ત રકમ ઉપરાંત પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્ય માટે ભરણપોષણ તરીકે દર મહિને રૂ. ૧,૦૦૦/- ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે.ઉપરોક્ત ઉપરાંત ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ કાર્યવાહીમાં એકપક્ષીય આદેશ પણ પસાર કરવામાં આવ્યો છે જેમાં પ્રતિવાદીને અપીલકર્તાને દર મહિને ૧,૦૦૦ રૂપિયા અને પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યને દર મહિને રૂ.૮૦૦ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.એવું પણ માનવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા પ્રતિવાદી સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૪ હેઠળ ફોજદારી કેસ પણ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૩. અમારો અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તા અને તેના પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યને ભરણપોષણના બદલામાં કેટલીક સ્થાવર મિલકતો આપવા અંગે પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત વ્યવહારુ ન હોઈ શકે અને ગૂંચવણો પેદા કરી શકે છે, ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે પ્રતિવાદીએ ઉક્ત મિલકતોને સંયુક્ત પારિવારિક સંપત્તિ ગણાવી છે અને રેકૉર્ડ પર એવો કોઈ અમલપાત્ર દસ્તાવેજ નથી કે જેના દ્વારા પિતા અને અન્ય ભાઈઓની સંમતિ સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ રીતે સ્વીકારવામાં આવે.તેથી, અમે તેને યોગ્ય માનીએ છીએ કે પ્રતિવાદીએ અપીલકર્તાને એક સામટી રકમ ચૂકવવી જોઈએ, જેની વ્યાજની આવક તેના ભરણપોષણ માટે પૂરતી હોઈ શકે છે અને તેના પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યની પણ.તે નોંધ પર આવ્યું છે કે અપીલકર્તા તેના પિતા સાથે રહે છે અને તે કોઈ શાળામાં શિક્ષક તરીકે કામ કરે છે જ્યાં તેને દર મહિને રૂ. ૨,૦૦૦/- મળી રહ્યા છે.પ્રતિવાદી જલગાંવ શહેરના મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનમાં જુનિયર એન્જિનિયર તરીકે કામ કરે છે.જો કે તેણે પગારનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું છે જેમાં તેનો મૂળ પગાર રૂ.૩,૩૫૦ રૂપિયા દર મહિને અને કુલ પગાર રૂ.૮,૪૨૩ રૂપિયા દર્શાવવામાં આવ્યો છે, પરંતુ તેને અપીલકર્તા દ્વારા આ આધાર પર ગંભીરતાથી પડકારવામાં આવ્યો છે કે પ્રતિવાદીએ પાંચમા પગાર પંચની ભલામણો અનુસાર ચૂકવવાપાત્ર ગ્રેડ પસંદ કર્યો નથી અને જાણીજોઈને નીચલા ગ્રેડમાં પગાર મેળવે છે.જોકે, અમે આ વિવાદમાં પડવા માંગતા નથી.અમારા મતે, પ્રતિવાદી દ્વારા

અપીલકર્તાને આઠ લાખ રૂપિયાની એક સામટી રકમની ચૂકવણી ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરશે.

૧૪. ઉપર કરવામાં આવેલી ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલોનો નિકાલ નીચેની શરતોમાં કરવામાં આવે છે:—

(i) ૧૨.૧૧.૨૦૦૨ પર વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરાયેલા છૂટાછેડાના હુકમની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે.

((૨) પ્રતિવાદીને પોતાના અને તેના પુત્ર ચારુલ @ચૈતન્યના ભરણપોષણ માટે અપીલકર્તાને આઠ લાખ રૂપિયાની એક સામટી રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. પ્રતિવાદીને ચાર લાખ રૂપિયા અને બાકીની રકમ આગામી ત્રણ મહિનામાં ચૂકવવા માટે ત્રણ મહિનાનો સમય આપવામાં આવે છે અને આમ સમગ્ર રકમ છ મહિનાની અંદર ચૂકવવી જોઈએ.

(૩) અપીલકર્તા અથવા તેના પુત્ર દ્વારા પ્રતિવાદી સામે (એ) હિંદુ દત્તક અને ભરણપોષણ અધિનિયમ, (બી) ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૨૫ અને (સી) આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૮૪ હેઠળ ફોજદારી કેસ હેઠળ

શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી ત્રણ મહિનાના સમયગાળા માટે સ્થગિત રહેશે અને જો અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ રકમ વહેલી ચૂકવવામાં આવે તો વધુ ત્રણ મહિનાના સમયગાળા માટે સ્થગિત રહેશે.

(જ) પ્રતિવાદી દ્વારા અપીલકર્તાને આઠ લાખ રૂપિયાની સંપૂર્ણ રકમ ચૂકવવામાં આવ્યા પછી, સી.આર.પી.સી.નીકલમ ૧૨૫ અને આઈ. પી. સી.ની કલમ ૪૯૪ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલા કેસોની કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવશે અને હિન્દુ દત્તક અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળની કાર્યવાહીમાં ઘટાડો કરવામાં આવશે.

(વ) જો પ્રતિવાદી દ્વારા ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ અપીલકર્તાને આઠ લાખ રૂપિયાની રકમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો અપીલકર્તા હુકમનામું અમલમાં મૂકવા અને કાયદા અનુસાર પ્રતિવાદી પાસેથી ઉપરોક્ત રકમ વસૂલવા માટે તૈયાર રહેશે.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

કે. કે. ટી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.